

ЏОН НЕЗБИТ УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАџМЕНТ
ЗАЈЕЧАР

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

На основу одлуке Сената Универзитета од 27.05.2016. , пошто смо проучили урађену

ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ

под називом:

**„СТРАТЕГИЈА И АКЦИОНИ МЕХАНИЗАМ У БОРБИ ПРОТИВ
МОНОПОЛА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ “**

кандидата: Мр Милана Петковића подносимо следећи:

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији

Мр Милан Петковић рођен је 12. априла 1977. године у Нишу. Основну школу и Гимназију "Светозар Марковић" завршио је у родном граду. Дипломирао је 2003. године на Машинском факултету у Нишу – смер *термоенергетика и термотехника*. Постдипломске студије је уписао на Економском факултету у Нишу, на смеру *Трговински менаџмент*, на коме је положио све испите са просечном оценом 9,33. Успешно је одбранио магистарски рад под насловом: "*Антимонополско право Србије у условима европских интеграција*" 2010. године. Радно искуство је стекао као новинар Радио Ниша, ТВ Глобал, као заменик главног уредника и уредник Нишке телевизије. Био је председник Управног одбора Нишког културног центра, члан Управног одбора Дома ученика средњих школа у Нишу и члан Надзорног одбора Спортског центра "Чаир". Био је председник Коалиције запослених у медијима, председник је Извршног одбора Професионалног удружења новинара Србије од августа 2014. године, члан Извршног одбора Синдиката новинара Србије и шеф тима за медијску реформу националног синдиката. Члан је Управног одбора Друштва новинара Ниша. Положио је стручни испит и поседује лиценцу о практичној оспособљености за обављање послова безбедности и здравља на раду. Има и лиценцу за стечајног управника. Има бројне сертификате, између осталог за "практичне" вештине у новим медијима добијен од стране америчког професора Била Силкока и сертификат Европске новинарске федерације за писање и управљање медијским и синдикалним пројектима. Као представник више новинарских удружења и организација био је посматрач у Радној групи за израду медијских закона а као независни стручњак члан Комисије Министарства културе и информисања за оцену медијских пројеката. Новинарска удружења и организације кандидовале су га за члана Одбора Агенције за борбу против корупције. Биро за друштвена истраживања и Локални антикорупцијски форум изабрали су га за члана екстерног тима за мониторинг медијских пројеката. Поседује средњи ниво знања енглеског и руског језика. Поседује напредни ниво знања за рад на рачунару у бројним програмима. Одобрена му је израда докторске дисертације под називом "Стратегија и акциони механизам у борби против монопола у Републици Србији".

До сада је објавио следеће стручне радове:

1. Momirović, D, Stanković, S, **Petković, M.**; Central bank policy and macroprudential policy in ensuring financial stability, ISBN – L:978-606-8689-00-5; *Challenges to financial stability perspective, models and policies*, volume II, editor Renata Karkowska, University of Warsaw, Poland; 2014. godina, Craiova, Romania, pp 105-123.
2. Арацки, З., **Петковић, М.**: Трговина јавним интересом у медијској сфери, Media sphere public interest trade; ISSN 2336-9981; COBISS CG – ID 25072912; Међународни научни часопис за медије, комуникације, новинарство и односе са јавношћу "Медији и комуникације", Бијело Поље, Црна Гора, (Монтенегро), Академија друштвених наука, број 4, децембар 2015. године, стр. 59-71.
3. **Петковић, М.**, Станковић, С.: Политика заштите конкуренције Републике Србије, YU ISSN 0350-137X; Међународни часопис за економску теорију и праксу "Економика", Ниш, број 1, 2014. година, УДК: 338(497,1), стр. 167-174.
4. Арацки, З., **Петковић, М.**; Медијски монополи – претња остваривању јавног интереса на регионалном и локалном нивоу, ИССН 1820-4589, часопис *Култура полуса*, Нови Сад, број 25, 2014. година, УДК 316.774:323(497.11) стр. 125-139.
5. **Петковић, М.**, Костић, Ј.: Антимонополска политика Републике Србије, ИССН 0354-9135, *Економски видици*, Београд, број 4, 2014. година, УДК – 33; стр. 493-507.

Предмет и циљ докторске дисертације

Слободна трговина и заштита конкуренције на тржишту доносе малу корист великом броју људи, а монополизовано тржиште обезбеђује велику корист појединцима. Без слободне конкуренције нема ефикасног деловања тржишног механизма. Изостанак ефективне конкуренције доводи до смањења или ускраћивања избора, неоправдано високих цена производа или услуга уз слабији квалитет. Слободна конкуренција има велики значај за економију, подједнаку важности демократије за политички систем или Уставу за правни систем. Питање заштите конкуренције је мултидисциплинарна област која се може сагледавати са више аспеката. Регулисањем заштите конкуренције баве се превасходно правници и економисти, али се начин регулисања ове области итекако односи на положај обичних грађана и привреде. Док са аспекта општих друштвених интереса и угла потрошача, конкуренција најчешће представља пожељну појаву на тржишту, са тачке гледишта појединачног привредног субјекта она је непожељно зло, јер га приморава на већи рад, иновативност, а истовремено му смањује висину профита. Зато је за регулисање ове области итекако заинтересована и техничка интелигенција. Наиме, циљ свих инжењера је да својим патентима, иновацијама или уштедама у производњи дођу до доминантног положаја на тржишту, што није забрањено и што је један од предуслова друштвеног напретка. Са друге стране правници и економисти имају задатак да одреде дозвољену границу до које не долази до нарушавања фер тржишних односа и санкције за ситуације у којима долази до концентрација, рестриктивних споразума, злоупотреба доминантног положаја и осталих поступака који могу да доведу до нарушавања слободне конкуренције и функционисања тржишног механизма на релевантном тржишту.

Предмет дисертације је проналажење најбоље стратегије у борби против монопола у Републици Србији и какав акциони механизам је најефикаснији за њено спровођење. Бројним примерима из различитих тржишних сегмената, утврђен је напредак и квалитативан помак који је у Србији учињен у последњих десет година, пре свега формирањем Комисије за заштиту конкуренције и доношењем Закона о заштити конкуренције 2009. године, који је додатно унапређен Законом о изменама и допунама закона о заштити конкуренције 2013. године. На основу овог Закона изречене су прве финансијске казне монополистима који су злоупотребили доминантан положај на тржишту или посегли за картелима, односно рестриктивним споразумима или недозвољеним концентрацијама. Овај Закон је, пре свега, побољшао у односу на претходна решења, начин санкционисања повреда права конкуренције и судски поступак оспоравања решења Комисије за заштиту конкуренције. Анализирани су и фактори ризика, посебно они који се огледају у недостатку кадровских капацитета Комисије и судских органа за спровођење права конкуренције. Србија још увек није достигла стандарде Европске уније у овој области и још увек није спремна за отварање Поглавља осам у преговорима са Унијом. Комисија за заштиту конкуренције се највише, (у преко 80% случајева) бави контролом концентрација, али су најопаснији видови повреде права конкуренције у Србији, као и Европској унији, злоупотреба доминантног положаја и рестриктивни споразуми.

У раду су кроз анализу појединачних случајева кршења права конкуренције приказане опасности које монополисти представљају за функционисање тржишног механизма. Посебно је анализирана концентрисаност медијског тржишта након реформе и приватизације која је спроведена 2015. године.

Циљ рада је да се укаже на значај права конкуренције и подигне ниво свести о значају борбе против монопола, сагледа постојање и развој тржишта у Србији, посебно у периоду интегративних процеса придружења Србије Европској унији, затим утицај комунитарног права на промене у Србији са правног и економског аспекта. На бази анализе и искустава из претходних и актуелних законских и подзаконских аката, као и комунитарне праксе, циљ је и предлагање стратегије и мера како би се унапредила антимонополска политика Републике Србије уз издвајање тржишних сегмената у којима је неопходно да Комисија за заштиту конкуренције спроведе посебне секторске анализе.

И поред огромне важности ове теме она није довољно заступљена у јавности и медијима. У Србији није довољно учињено на развоју свести о значају борбе против монопола за успостављање тржишне привреде. Србија још увек нема довољно стручњака из ове мултидисциплинарне области и сарадња институција у области права конкуренције још увек није на жељеном нивоу. Комисија за заштиту конкуренције има највећи значај, улогу и одговорност да на прави начин синхронизује своје активности са Комисијом за доделу државне помоћи, Управом за јавне набавке, Државном ревизорском институцијом, Комисијом за заштиту права у поступцима јавних набавки и надлежним органима законодавне, судске и извршне власти. Правосудне институције (пре свега Управни судови) немају специјализована одељења и довољне капацитете за ефикасно спровођење права конкуренције.¹ Тема заштите конкуренције је недовољно и неадекватно заступљена у образовним програмима средњошколских и високошколских установа економског, правног

а поготово техничко - технолошког смера. Невладин или грађански сектор такође није довољно едукован да на прави начин да свој допринос наметању ове теме медијима и јавности. Стручна јавност је доста пасивна у образлагању и презентацији права конкуренције. Сви ови фактори допринели су да Србија још увек не испуњава европске стандарде у борби против монопола. Унапређење антимонополске политике, права конкуренције, ефикасно спровођење стратегије и акционог механизма у борби против монопола у значајној мери одредиће и темпо приступања Србије Европској унији. У предприступним и приступним преговорима свих досадашњих земаља кандидата за чланство у Унији, питање конкуренције било је у врху приоритета, најсложеније и најзахтевније. Право конкуренције разматра се кроз Поглавље осам током приступних преговора.

2. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

На основу спроведеног истраживања, научно су потврђене главна и помоћне хипотезе.

Да би стратегија борбе против монопола у Србији била ефикасна, потребно је да се испуне одређени предуслови. Неопходно је да постоји прецизан, јасан и конзистентан Закон о заштити конкуренције и подзаконска акта. Потребно је да постоји институционални капацитет, односно да институције којима је поверено спровођење Закона имају потребна овлашћења, капацитете и ресурсе да делују против свих који угрожавају слободну конкуренцију. Такође, важно је да постоји и јасно изражена политичка воља и подршка независним регулаторним телима да се закони ефикасно, доследно и правовремено спроводе. И поред евидентног напретка од 2006. године до данас, да би Србија достигла стандарде Европске уније у области борбе против монопола, потребно је даље институционално и кадровско јачање институција за примену права конкуренције.

Потврђена је помоћна хипотеза да је и поред тога што је Закон о заштити конкуренције из 2005. године представљао корак у правом правцу у борби против монопола, ипак имао и значајне мањкавости.

Потврђена је помоћна хипотеза да је Комисија за заштиту конкуренције институционално и кадровски оспособљена за борбу против монопола.

Истраживање у дисертацији је доказало помоћну хипотезу да се Комисија за заштиту конкуренције у Србији највише бави контролом концентрација, док је резултатима анализе потврђена помоћна хипотеза, да су, најопасније и најштетније повреде права конкуренције, злоупотреба доминантног положаја и рестриктивни споразуми.

Потврђена је помоћна хипотеза да је и право конкуренције Републике Србије у највећем делу хармонизовано са правом Европске уније и обавезама које Србија преузима у процесу европских интеграција кроз реализацију Споразума о стабилизацији и придруживању. Веома важну улогу у свему томе има и Комисија за заштиту конкуренције која својим ефикасним радом треба да обезбеди поштовање права конкуренције Републике Србије. Ипак, успостављање функционалне конкуренције је процес, за који ће бити

потребно доста времена, знања и енергије у спровођењу антимонополске политике и стратегије борбе против монопола, како би функционална конкуренција у потпуности заживела на српском тржишту.

Потврђена је помоћна хипотеза рада је да је усвајањем Закона о заштити конкуренције 2009. године, као и Закона о изменама и допунама закона о заштити конкуренције из 2013. године створен добар правни механизам за борбу против монопола. Поред стварања адекватног правог оквира подједнако је важна и примена нормативних аката.

Радом је кроз практичне примере и анализе појединих сегмената тржишта доказана помоћна хипотеза о високом нивоу концентрисаности тржишта у појединим секторима.

Потврђена је и помоћна хипотеза да је потребна даља реформа права конкуренције у појединим сегментима као и усклађивање других закона са Законом о заштити конкуренције.

Свеобухватном анализом, потврђивањем помоћних хипотеза, обрадом и анализом 12 примера и појединих сегмената тржишта, научно је потврђена главна хипотеза:

Уколико се не примењује ефикасна антимонополска политика нема здраве привреде и слободне конкуренције. Ефикасна антимонополска политика и доследна примена права конкуренције су предуслов успешног функционисања тржишне привреде.

Компаративном анализом права конкуренције Европске уније и појединих земаља у региону, земаља у транзицији и земаља у развоју, показано је да Србија од 2006. године бележи константан напредак када је у питању борба против монопола. Јасно су уочени позитивни макроекономски ефекти од ефикасне стратегије борбе против монопола и примене права конкуренције. Бројне макроекономске варијабле и ефикасно функционисање тржишног механизма директно су повезани са ефикасном антимонополском политиком. Да би стратегија борбе против монопола била ефикасна, неопходно је да буде део шире стратегије развоја ефикасне тржишне привреде и привредног развоја.

Да би антимонополска политика у Србији била ефикасна потребно је да се испуне четири услова. Први је да постоји стратегија у борби против монопола, други да постоји прецизан, јасан и конзистентан Закон и подзаконска акта. Трећи је да постоји институционални капацитет, односно да институције којима је поверено спровођење Закона имају потребна овлашћења и ресурсе да делују против свих који угрожавају конкуренцију. Четврти услов јесте да постоји јасно изражена политичка воља да се закони ефикасно и строго спроводе.

4. Кратак опис садржаја

Рад садржи 257 страница. По структури обухвата: Резиме, Увод, 9 глава, Закључак и Литературу.

У **уводу** је указано на лош положај Србије на међународним листама конкурентности и значај права конкуренције за функционисање тржишног механизма и стварања ефикасне тржишне привреде. Ова позиција Србије показује велики простор за напредак али и обавезу државе да учини све како би побољшала ефикасност антимонополске политике.

У процесу реформи, Србија је дужна да се припреми и у овој области како би испунила услове за отварање поглавља осам. Испуњавање услова из области права конкуренције био је најзахтевнији и најзначајни део предриступних преговора за све земље кандидате за чланство у Европској унији.

И поред огромне важности ове теме она није довољно заступљена у јавности и медијима. У Србији није довољно учињено на развоју свести о значају борбе против монопола за успостављање тржишне привреде.

После уводног дела, у **Првом делу** дат је методолошко – хипотетички оквир истраживања у коме су изнете главна и помоћне хипотезе рада. Представљене су методе истраживања и очекивани резултати.

Други део под насловом „2. *Тржиште и конкуренција*“ обухвата следеће поднасловне:

- 2.1. Тржишни механизам и улога државе;
- 2.2. Критеријуми класификације тржишта;
- 2.3. Тржишне грешке;
- 2.4. Конкуренција у функцији остваривања јавног интереса;
- 2.5. Користи и штете од монопола на тржишту и Техничко – технолошки монополи.

У овом сегменту дат је кратак теоријски оквир истраживања. Размотрена је улога, значај, појавни облици, карактеристике и функционисање тржишта. Антимонополска политика представља један од кључних сегмената транзиције из дириговане ка тржишној привреди. Монополи у условима тржишне привреде стварају веома неповољне ефекте. Зато је неопходно формулисање одговарајуће антимонополске политике и стварање ефикасних антимонополских институција које представљају предуслов за успостављање ефикасног тржишног механизма. Сваки неуспех у саморегулацији тржишта или деловању тржишних механизма не може да представља оправдање за сталне и непрекидне интервенције државе на тржишту. Али такође, ни сваки неуспех државе не сме бити аргумент за потпуну дерегулацију и доминацију неолиберализма који је већ показао бројне слабости. Користи од ефикасне примене Закона о заштити конкуренције и стварне конкуренције међу привредним субјектима су вишеструке: конкуренција промовише производну и алокативну ефикасност, конкуренција води нижим ценама и квалитетнијим производима и услугама намењеним потрошачима, конкуренција унапређује иновативност, потрошачи имају већи избор производа које купују, правилнију и праведнију расподелу друштвеног дохотка, јачају конкурентности домаћих привредних субјеката на међународном тржишту роба и услуга.

Трећи део под насловом „3. *Право конкуренције Европске уније и Сједињених Америчких Држава*“ садржи између осталог и поднасловне:

- 3.1. Антитрустовско право Сједињених Америчких Држава;

3.2. Европски извори права конкуренције;

3.3. Мерила за отварање поглавља 8 - право конкуренције;

3.4. Усклађивање правних прописа Републике Србије са прописима Европске уније.

Упоредном анализом представљени су антимонополски системи и законодавство у Европској унији и САД. Пошто је Србија земља кандидат за чланство у ЕУ, детаљније је обрађена европска легислатива и представљено шта очекује Србију у области права конкуренције током приступних преговора. Дефинисани су оквири и мерила у којима мора бити позиционирано право конкуренције Републике Србије како би испуњавало критеријуме комунитарног права. Политика заштите конкуренције законском регулативом спроводи се у целом свету због њеног суштинског утицаја на ефикасно функционисање тржишних механизма. У досадашњим разговорима и споразумима Србије и Европске уније питање права конкуренције увек је било високо на листи приоритета. Право конкуренције нашло се у Националном програму за интеграцију Републике Србије у ЕУ из децембра 2009. године. У њему се између осталог наводе препоруке да је "про-европски оријентисана развојна политика потребна Републици Србији и то кроз: јачање политике конкуренције даљом либерализацијом увоза, изменама антимонополског законодавства и његовом стриктном применом

Четврти део рада, под насловом: „4. Право конкуренције Републике Србије“ је један од најважнијих сегмената дисертације. Обухвата следеће поднасловне:

4.1. Извори права конкуренције Србије – историјски преглед;

4.2. Право конкуренције СРЈ и Републике Србије;

4.3. Важећи извори права конкуренције у законодавном систему Републике Србије;

4.4. "Меко" право;

4.5. Кривични законик и борба против монопола;

4.6. Институционална надлежност за спречавање нелојалне конкуренције и инспекцијски надзор;

4.7. Судови части;

4.8. Закон о заштити конкуренције који је на снази од 1.11. 2009. године.

Представљени су извори права конкуренције Србије – кроз историјски преглед. Сагледан је шири приказ важећих извора права конкуренције у законодавном систему Републике Србије и представљено уставно начело заштите конкурентности. Детаљно је приказано како други закони утичу на стратегију борбе против монопола и на ефикасност акционог механизма спречавања кршења права конкуренције. Анализиран је Антимонополски закон из 1996. године уз пример који је показао његову неефикасност. Детаљно је представљен Закон о заштити конкуренције из 2005. године, његове позитивне и негативне стране. Након тога обрађен је важећи правни оквир у области права конкуренције, који укључује Закон о заштити конкуренције из 2009. године, Закон о изменама и допунама закона о заштити конкуренције из 2013. године и подзаконска акта из ове области. У овом сегменту рада анализирани су концентрације, злоупотреба доминантног положаја и рестриктивни споразуми. Радом је доказано да адекватни акциони механизам у борби против монопола само једним делом почива на Закону о заштити конкуренције, Закону о контроли државне помоћи и активностима Комисије за заштиту конкуренције и Комисије за контролу државне помоћи. За стратешку и ефикасну борбу против монопола неопходно је много шире поље деловања. Неопходно је јасно и доследно опредељење извршне и законодавне власти за либерализацију привреде у свим њеним секторима без изузетака, као и за транспарентну на закону утемељену политику државне

помоћи. Поред тога, потребно је ускладити читав низ законских и подзаконских аката са стратегијом борбе против монопола.

У **петом** делу рада који носи назив „5. Комисија за заштиту конкуренције“, представљене су активности и резултати рада Комисије за заштиту конкуренције. Детаљно су анализирани надлежности Комисије за заштиту конкуренције Републике Србије, правни и институционални оквир рада Комисије, финансијски ефекат борбе против монопола на буџет Републике Србије, сарадња Комисије за заштиту конкуренције са другим државним органима, величина тржишног удела коју учесник на тржишту може имати. Обрађена је антимонополска политика и примене права конкуренције по секторима. Ефекти антимонополске политике Републике Србије и рада Комисије за заштиту конкуренције посебно су обрађени на резултатима њеног рада у 2013. и 2014. години.

Комисија је у свим случајевима када је изрицала казне, налагала и меру понашања, што се позитивно одражавало на функционисање тржишног механизма. Ефикасна борба против рестриктивних споразума, концентрација и злоупотреба доминантног положаја, могућа је само изрицањем и казних мера и мера понашања, уз знатно строже кажњавање за поновљене прекршаје права конкуренције. Са изрицањем казни, Комисија се суочила и са снажнијом опструкцијом и критикама њеног рада. Од стране Комисије санкционишу се велике и моћне компаније, са значајним ресурсима, које често организују медијске кампање против рада Комисије. Није редак случај, да су у борби против решења Комисије удружене адвокатске канцеларије, експерти и медији. Ипак, Комисија мора истрајати у борби против монополиста јер су овакве реакције и кампање против регулаторних тела нешто што се дешава и у земљама са много дужом традицијом ефикасне антимонополске политике.

Важан сегмент истраживања је представљен у **шестом** делу рада под насловом „6. Злоупотребе доминантног положаја, картели и концентрације на тржишту Републике Србије“. Кроз седам примера анализирани су сви видови повреде конкуренције у различитим тржишним сегментима. Кроз анализу, утврђени су и макроекономски ефекти ефикасне антимонополске политике. Представљени су најтежи видови повреде права конкуренције за које су изречене и веома високе новчане казне. Кроз примере и праксу, указано је и на све мањкавости у судском санкционисању повреда права конкуренције. Анализирани су случајеви из читаве Србије, од Пиротског округа до Војводине. Посебно су обрађене специфичне гране борбе против монопола и посебно је анализиран случај Железаре у Смедереву. Рађена је анализа концентрисаности појединих релевантних тржишта. Представљени су резултати истраживања и анкетирања привредника и представљени њихови ставови о праву конкуренције и колико их дотиче у пословању. Дат је акциони механизам за јачање институционалних капацитета Комисије за заштиту конкуренције. Упоредном анализом, представљени су домети борбе против монопола у земљама Балкана. Посебно је обрађено и примером презентовано, увођење тржишних елемената конкурентности у сектор јавних предузећа.

Фокус истраживања је био и у **седмом** делу рада под насловом „7. нарушавање права конкуренција у медијској сфери“. Овде су анализирани следећи поднаслови:

- 7.1. Нетранспарентност власништва и медијска концентрација;
- 7.2. Регистар медија;

- 7.3. Законска регулација медијских концентрација у Србији;
- 7.4. Недозвољена концентрација националних емитера ТВ ПРВА И РТВ Б92;
- 7.5. Медијска реформа и борба против монопола;
- 7.6. Захтев за утврђивање злоупотребе доминантног положаја ТВ Аполо из Новог Сада од стране Канала 9;
- 7.7. Медијска концентрација и јавни интерес;
- 7.8. Европска пракса заштите медијског плурализма;
- 7.9. Недозвољена концентрација медијског власништва на југу Србије;
- 7.10. Право конкуренције и заштита медијског плурализма;
- 7.11. Злоупотребе доминантног положаја у медијској сфери компаније СББ;
- 7.11.1. Злоупотреба доминантног положаја потписивањем Уговора о ексклузивној дистрибуцији тв програма уз помоћ ДТХ технологије;
- 7.11.2. Злоупотреба доминантног положаја од стране СББ-а на тржишту пружања услуге дистрибуције радио и телевизијских програма преко кабловске мреже на територији града Београда.
- 7.11.3. Медијски закони и вертикална интеграција ;
- 7.12. Препоруке за спречавање монопола и ефикасније уређење медијског тржишта у Србији.

Овде су добијени најзначајнији резултати истраживања и доприноса ове дисертације. Утврђене су и доказане озбиљне повреде права конкуренције које нажалост нису санкционисане од стране Комисије за заштиту конкуренције. Резултати овог дела рада, посебно сегмента у оквиру поднаслови "недозвољена концентрација медијског власништва на југу Србије" могу бити искоришћени за озбиљну акцију надлежних државних органа и смањење штетних ефеката концентрисаности медијског тржишта. Истраживањем, уз помоћ арогантног монополисте, који се хвалио својим кршењем норми права конкуренције, дошло се до невероватно високих показатеља нивоа концентрисаности тржишта и Херфиндал – Хиршмановог индекса, као и коефицијента делта. Кључни допринос у расветљавању недозвољене концентрације, као и у случају Фрикома, и у нашем случају, дао је сам монополиста због недовољног познавања права конкуренције. Фриком и Агрокор су драстично кажњени и Комисија за заштиту конкуренције анализом овог случаја, може да изрекне високу новчану казну.

У осмом делу рада анализиран је утицај државне помоћи на конкурентност. Наслов гласи „8. Државна помоћ и конкуренција“. Европска комисија је током скрининга и у Годишњим извештајима о стању права конкуренције у Србији највише замерки имала управо у овом сегменту. Зато је извршена анализа стања, које није задовољавајуће и предложене мере како би се оно побољшало. Упоредном анализом, упоређено је регулисање државне помоћи у Европској унији и у Србији. Представљене су активности Комисија за доделу државне помоћи Србије. Посебно је обрађено усклађивање фискалних шема државне помоћи са Законом о контроли државне помоћи. Истраживањем уочени су и представљени примери кршења правила о додели државне помоћи у медијској сфери. Радом је доказано да је ефикасна стратегија борбе против монопола незамислива без успостављања контроле државне помоћи. То подразумева да се буџетски новац користи на начин који неће нарушити фер тржишну утакмицу и да ће његов утицај бити минималан на конкуренцију. У земљама Европске уније, надлежност за контролу државне помоћи има независно регулаторно тело. Овај орган у Србији је формиран 2010. године под називом

Комисија за контролу државне помоћи. Њена улога је да контролише пружање државне помоћи уколико има селективан карактер и ако нарушава функционисање тржишта, односно нарушава право конкуренције. Основни циљ увођења овог регулаторног тела је успостављање ефикасног и функционалног система контроле државне помоћи.

Девети део рада, под насловом: „9. Државни монополи“ анализиран је утицај јавних предузећа на право конкуренције, типови државних монопола и дате препоруке за ограничење државних монопола. Поднаслови су следећи:

- 9.1. Државни монополи, јавна предузећа и конкуренција;
- 9.2. Типови државних монопола;
- 9.3. Препоруке за ограничење државних монопола ;
- 9.4. Од државног ка приватном монополу;
- 9.5. Препоруке за унапређење стратегије борбе против монопола и права конкуренције Републике Србије.

У последњем делу дисертације анализирани су и ефекти, евентуалне одлуке државе да своје монополе препусти приватницима. Државни монополи нису карактеристика искључиво социјалистичких или транзиционих економија. Ексклузивно право државе у појединим областима привреде карактерише и капиталистичке економије, па и оне најразвијеније. Те монополе најчешће имају јавна предузећа. Државне монополе треба свести на минимум.

У поднаслову "Препоруке за унапређење стратегије борбе против монопола и права конкуренције Републике Србије" изложено је 18 конкретних мера за унапређење антимонополске политике.

Закључак - Кроз препоруке и сугестије, у свим сегментима права конкуренције, дати су конкретни предлози за унапређење стратегије и акционог механизма у борби против монопола у Републици Србији. Дати су предлози и за конкретне измене и допуне Закона о заштити конкуренције и Закона о контроли државне помоћи.

Потврђена је помоћна хипотеза да је право конкуренције Србије хармонизовано са комунитарним правом. У раду је детаљно анализирано шта очекује Србију, привредне субјекте али и обичне грађане током преговора о приступању Европској унији у оквиру преговора о Поглављу осам, које се бави питањима права конкуренције и који су све изазови у овој области, пред нашом земљом.

Да би стратегија борбе против монопола била ефикасна, неопходно је да буде део шире стратегије развоја ефикасне тржишне привреде и привредног развоја. Морају се обезбедити ефикасни механизми за њено доследно спровођење и институционална, судска и политичка подршка у борби против најтежих облика повреда конкуренције

У **Литератури** је коришћено 200 библиографских јединица и то:

24. - основна литература,
42. - стручни радови,
- 103.- правни извори,
31. - интернет извори.

5. Остварени резултати и научни допринос

Допринос ове докторске дисертације је у свеобухватној анализи веома важне и сложене области права конкуренције, уз повезивање теоријских знања са конкретним примерима и захтевима праксе. Компаративна анализа различитих модалитета и начина борбе против монопола, како у земљама у транзицији, тако и у Европској унији, представља посебан научни допринос дисертације. Анализа тих модалитета је сагледана кроз реформе права конкуренције у протеклом периоду. Дисертација даје увид и пружа сазнања не само о праву конкуренције, већ и сазнања о препознавању кршења антимонополског законодавства и начинима борбе против злоупотреба доминантног положаја, картела и концентрација.

Дисертацијом је јасно указано да Комисија за заштиту конкуренције мора да буде на челу друштвене акције којом ће се подићи свест о значају борбе против монопола и поштовања права конкуренције за остварење економског напретка и максимално могућег друштвеног благостања. Препоручено је да се у Републици Србији настави процес усклађивања и хармонизације правних прописа у области права конкуренције са комунитарним правом. Такође неопходно је усклађивање управне и судске праксе српских институција са праксом институција Европске уније.

Рад систематизује досадашње динамичне промене у овој области у нашој земљи. Докторска теза треба да да одговор на питања ко су главни монополисти на нашем тржишту и да ли су злоупотребили доминантан положај. Биће изнет и предлог мера за ефикасну антимонополску политику у националним оквирима. Такође, добићемо одговор на питање, какав је и колики утицај процеса европских интеграција на стратегију борбе против монопола Републике Србије

Посебно важан практичан резултат ове дисертације је указивање на конкретне случајеве кршења права конкуренције, са израчунатим уделима на тржишту. Неке од тих случајева још увек није анализирао и санкционисала Комисија за заштиту конкуренције и овај рад може да буде импулс за деловање у том правцу. У дисертацији је предложен и низ конкретних мера за унапређење права конкуренције у Републици Србији. Теоријски допринос дисертације је у детаљној упоредној анализи права конкуренције Србије и Европске уније. Стога је израда једне овакве дисертације од изузетног теоријског и практичног значаја. Дакле, посебан допринос овог рада је у томе што су на бази међународних теоријских истраживања и практичних искустава, дате препоруке за могуће правце реформе права конкуренције у Србији.

6. Закључак

Међусобна повезаност ефикасног спровођења права конкуренције, односно слободне конкуренције и функционисања тржишног механизма и тржишне привреде је доказана. Потврђено је и да се услови слободне конкуренције повољно одражавају и на макроекономске параметре. Ефективна конкуренција је један од предуслова привредног развоја, економског раста, пораста запослености и друштвеног благостања. Зато је неопходно посветити много значајније ресурсе у афирмацији свести о значају конкуренције. Код привредника треба развијати културу конкуренције.

Докторском дисертацијом је кроз примере, истраживања и анализе показано, да иако у српском правном систему, антимонополско законодавство постоји дуго, да су повољни услови за ефикаснију борбу против монопола и осталих видова угрожавања права конкуренције, створени тек усвајањем Закона о заштити конкуренције 2009. године, Закона о контроли државне помоћи који је почео да се примењује почетком 2010. године, као и Закона о изменама и допунама закона о заштити конкуренције из 2013. године.

Утврђено је да је важећи Закон о заштити конкуренције у знатној мери усаглашен са европским стандардима и обавезама које Србију очекују у процесу европских интеграција кроз реализацију Споразума о стабилизацији и придруживању. Веома важну улогу у свему томе има и Комисија за заштиту конкуренције која својим ефикасним радом треба да обезбеди поштовање права конкуренције Републике Србије

Дисертацијом је емпиријски, нумерички, чињенично и теоријски представљено, да су од оснивања 2006. године до данас, знатно унапређени капацитети Комисије за заштиту конкуренције, али да још увек нису на нивоу земаља Европске уније.

Истраживање у дисертацији је показало и потврдило помоћну хипотезу да се Комисија за заштиту конкуренције у Србији највише бави контролом концентрација. Разлог за то су били превише ниско одређени прагови прихода за пријаву концентрација. Резултатима анализа, потврђена је помоћна хипотеза да су најопасније и најштетније повреде права конкуренције, злоупотреба доминантног положаја и рестриктивни споразуми.

Да би стратегија борбе против монопола била ефикасна, неопходно је да буде део шире стратегије развоја ефикасне тржишне привреде и привредног развоја. Морају се обезбедити ефикасни механизми за њено доследно спровођење и институционална, судска и политичка подршка у борби против најтежих облика повреда конкуренције.

Потврђивањем помоћних хипотеза, бројним примерима и анализом појединих сегмената тржишта, потврђена је главна хипотеза ове дисертације: Без ефикасне антимонополске политике, стратегије борбе против монопола и адекватног акционог механизма за њено спровођење, нема здраве тржишне привреде, функционисања тржишног механизма и ефективне конкуренције.

Да би Стратегија борбе против монопола у Србији била ефикасна, потребно је да се испуне одређени предуслови. Неопходно је да постоји прецизан, јасан и конзистентан Закон и подзаконска акта. Потребно је да постоји институционални капацитет, односно да институције којима је поверено спровођење Закона имају потребна овлашћења и ресурсе да делују против свих који угрожавају слободну конкуренцију. Такође, важно је да постоји и јасно изражена политичка воља и подршка независним регулаторним телима да се закони ефикасно, доследно и правовремено спроводе.

*Докторска дисертација **СТРАТЕГИЈА И АКЦИОНИ МЕХАНИЗАМ У БОРБИ ПРОТИВ МОНОПОЛА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**“ је урађена у свему према одобреној пријави, оригинално је и самостално научно дело и стекли су се услови за његову одбрану.*

Место и датум:

Чланови Комисије за оцену докторске дисертације:

1. Проф. др Силвана Илић, ванредни професор, Факултет за менаџмент Зајечар

2. Проф. др Петар Веселиновић, редовни професор, Економски факултет Крагујевац

3. др Далибор Милетић, доцент, Факултет за менаџмент Зајечар

Докторска дисертација **СТРАТЕГИЈА И АКЦИОНИ МЕХАНИЗАМ У БОРБИ ПРОТИВ МОНОПОЛА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ** је урађена у свему према одобреној пријави, оригинално је и самостално научно дело и стекли су се услови за његову одбрану.

Место и датум:

Зупар, 05.07.2016

Чланови Комисије за оцену докторске дисертације:

1. Проф. др Силвана Илић, ванредни професор, Факултет за менаџмент Зајечар

2. Проф. др Петар Веселиновић, редовни професор, Економски факултет Крагујевац

3. др Дарибор Милетић, доцент, Факултет за менаџмент Зајечар